

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

**EUROPEAN CHARTER
FOR REGIONAL OR MINORITY
LANGUAGES**

Explanatory report

**ПОЯСНЮВАЛЬНИЙ ДОКЛАД
ЄВРОПЬСЬКА ХАРТА РЕГІОНАЛНИХ ЯЗЫКУВ И ЯЗЫКУВ
МЕНШИН**

RUTHENIAN VERSION
UNOFFICIAL TRANSLATION

Пояснёвалный доклад Европська харта регіональных языкув и языкув меншин

Вступ

1. На територіях многих европських держав суть такі регіональні групи коріньных обывателюв, котрі говорять на иных яьках, як булша часть обывательства. Се стало ся позад історичных процесув, в ході котрых держава не все была годна формовати ся за мінтов языкового прінціпа, а малі сообщества были пуд давленём май булших.

2. Демографічна сітуація, характерна про такі регіональні языки и языки меншин, має дакулько варіантув, а точніше: сьими языками говорять – од дакулько тысяч до дакулькох міліёнув, точно так є разность межі законодательством и практичними діями каждой державы што ся тиче сьих языкув. Не позераючи не се, у них є една обща характерна межа: їх будучность так вадь иншак є пуд вопросом. Булше того, як бы ся не складовала їх історична доля, днесь над регіональними языками и языками меншин нависла угроза, котра язана не лем з неблагоприятными условиями вадь політиков асиміляції, котру проводить держава, ай, не у малуї мірі, з модернов цивілізаціёв, котра намагає ся вшитко повиновати єдиному стандарту.

3. Многі роки уже вшеліякі органы Рады Европы заклопочені позад положеня регіональных языкув и языкув меншин. Дійстно, у 14 статі Конвенції про захорону прав чоловіка и основных свобод закладеный прінціп недіскрімінації, котрый ставить поза закон, в найменшуй мірі то, што ся тиче реалізації прав и свобод, котрі ся гарантувуть у Конвенції, любую діскрімінацію за таким признаками, ги язык вадь належность до національнуй меншини. При вшиткуї важности сёго прінціпа, вун лем надає право особі не подвергати ся діскрімінації, а не сістему, котра рішає захрану языкув меншин и сообществ, котрі говорять на них, што ищи у 1957 році было пудчеркнуто Учредительнов Асамблеёв Рады Европы в ї резолюції 136. У 1961 році Парламентська Асамблея у своуй резолюції 285 прикликала до розробки – у доповнєваня гу уже сущим в Европській Конвенції – мір захорони, направленых на засобованя права меншин мати свою культуру, хосновати ся своім рудным языком, отворяти свої школы а т. п.

4. Пуд конєць, у 1981 році Парламентська Асамблея Рады Европы приняла рекомендацію 928 за проблемы в області вошколованя и культури, язані з языками меншин и діалектами в Европі. У тум же році Европський Парламент приняв резолюцію, штос я тикали сьим же вопросам. У обадвох документох был вывод за потребность складаня хартії регіональных языкув и культур вадь языкув и культур меншин.

5. Обы сесі рекомендації и резолюції сповнили ся и беручи на позур роль містных и регіональных органув уряду, котрі мають быти прикликанима про се в області языкув и культур на містному уровни, Постояна Конференція Містных и Регіональных Урадув Европы (ПКМРУЕ) приняла рішеня про розробленя европської харты регіональных языкув вадь языкув меншин.

6. У керетах приладжовалної работы перед складаням самої Харты был проведеный анализ реального положеня регіональных языкув вадь языкув меншин в Европі, а у 1984 році одбыли ся сосполное зобраня, у котрум зучастило ся дас 250 людей, што указали булш ги 40 языкув. Спершу розробка проекта вела ся при пудпороваю группы експертув. Интерес гу суй темі Парламентської Асамблеї Рады Европы был натуюлко муцным, же она приняла участвованя в складані документув. Окром сёго пуддержував ся постоянный контакт из членами Европського парламента, котрі были компетентными у сьих вопросах.

7. Пуд конєць, в своуй резолюції 192 (1988) Постояна Конференція представила текст Харты, котрый мав бы мати статус конвенції.

8. У продовженя сєї ініціативы, котра была пудпорована Парламентськов Асамблеёв у ї заключені № 142 (1988), Комітет Мініструв создав спеціальний комітет експертув по регіональним языкам вадь языкам меншин (CAHLR), котрому было доручено скласти Харту. За основу был принятый текст, указанный Постояннов Конференціёв. Сесь междурадовый комітет зачав свою работу у конци 1989 рока. Позад того, што ПКМРУЕ и Парламентська Асамблея у сєму проекті гралі важну роль, їх намістники были на засіданях комітета. Сперед сьим, як указати Комітету Мініструв у 1992 році кунцёвый текст проекта Харты, CAHLR провюв

консультації з вшелякими спеціалізованыма комітетами Рады Европы (по культурі, вошколованю, правам людий, сотрудничства в области права, проблем преступности, з містныма и регіональныма органами власти, и з медіями) и з Европськов Комісієв Демократії Через Право, и приняв їх выводы.

9. Харта была принята ги конвенція Комітета Міністрів на 478 засіданю замістителєв Комітета Міністрів 25 юнія 1992 рока, и открыта про пудписаня 5 новембра 1992 рока у Штрасбурзі.

Общі вопросы

Цілі Харты

10. Як того ся пише у преамбулі, майперва ціль Харты – культурна. Харта призвана охраняти и пудпоровати регіональні языки и языки меншин, ги такую часть культурної дідужины Европы, котра перебувать пуд угрозів изчезнення. Зато там є не лем положеня про заказованя дискримінації што ся тиче до хоснованя сьых языкув, а й предвиджують ся міри по їх активнум пудпорованю: засобованя, накулько того мож, хоснованя регіональных языкув и языкув меншин у сфері вошколованя, в средствах масовуй інформации; создати возмогу їх хоснованя у судебному діловодстві, адміністратівнум обыході, у економічному и сосполнум животі, пуд час проходження культурных програм. Лем таким кіпом мож компенсовати тоті неблагоприятні условия (кедь того треба), у котрих сесі языки существовали у минулости, сохраниати и розвивати їх ги живу грань европського культурного своеобразія.

11. Харта націлена на захорону и пудпорованя регіональных языкув и языкув меншин, а не на самі языкові меншини. Зато акцент ся робить на культурнум аспекті и на хосновані регіонального языка и языка меншин у вшитких аспектах живота людий, котрі говорять на нєму. В Харті не уставлені даякі індивідуалні вадь колективні права носителєв регіональных языкув и языкув меншин. Айбо, повиності сторон што ся тичуть статуса сьых языкув и національных законодательств, котрі пак мусай буде упроваджовати у хосновані Харты, так ся видить, же будуть вліяти на положеня соотвітствующих сообществ и їх отдільных членув.

12. ПКМРУЕ вуходячи з потреби стран, котрі на тот момент уже были членами Рады Европы, розробила и представила проект Харты ищи до того, як в Централнуй и Восточнуй Европі стали ся кардинальні зміны. Не позеравучи на се, актуальность Харты и реалізованого у нуй пудхода гу сітуації в державах Централнуй и Восточнуй Европы найшла своє пудтвердження у тому главному інтересі, котрый проявили представителі даяких их сьых держав до затвердження европських стандартув у суй сфері.

13. Не позеравучи на того, же у проекті Харты не розпозірують ся проблемы національностей, котрі змагають ся быти независимыми вадь розширити свої границі, она годна облегшити проблемы тих меншин, язык котрых є особеным, и тим самым дати їм возмогу, обы они чувствовали себе свободныма у державі, де ся обстали позад історичных факторув. Нияк не усилює центробіжні тенденції, розширення возмогы хосновати ся регіональными языками вадь языками меншин у вшеляких областях живота, а наопак, може содійствовати тому, обы группы людий, што говорят на сьых языках, зачнуть забывати старі обиды, памнять про котрі заваджала їм согласити ся заняти своє місто у туй державі, де бывавуть, и вообще у Европі.

14. Капчаючи ся до сєго, треба одмітити же у Харті не проводиться ідея антагонізма вадь змаганя межі офіційными языками и регіональными языками вадь языками меншин. Наопак, там цілєнаправлено реалізує ся межкультурный, многоязычний пудход, при котрум каждая категория языкув занимать своє місто. Сесь пудход докус соотвітує ціностям, котрі традиційно вудстоює Рада Европы, вун содійствує зближеню межі народами, розширеню европського сотрудничства и поліпшеню порозуміня межі вшелякыма группами обывательства в керетах державы на межкультурнуй основі.

15. У Харті не розпозірує ся положеня сітуацій з новыма, не европськыма языками, котрі появили ся у державах-участничках Харты в резултаті притока мігрантув, котрыма часто двигавуть економічні мотивы. Што ся тиче тих групп обывательства, што говорять на сьых языках, то туй указувуть ся особі проблемы інтеграції. САНЛР порішив, же сесі проблемы треба рішати отдільно, а кедь треба, то про йсе создати особый правовый документ.

16. Пуд конець, треба одмітити, же практика поєднх держав-участничок Рады Европы вже пушла дале, ги того жадає Харта. Положення Харты ни у якому кіпі не годні заваджати сёму.

Основні понятя и пудход

Понятя языка

17. Понятя языка, котрое ся хоснує у Харті, операть ся, главным кіпом, на культурнуу функцію языка. Позад сёго вун не опредїлять ся суб'єктивно таким кіпом, обы закрїпити конкретное право чоловіка – право говорити на «своєм» языкови, так, як право опредїлити такой язык є у каждого чоловіка. Окром сёго у Харті не є соціально-полїтичного вадь етнічного опредїлення языка, де язык характеризує ся ги інструмент комунїкаціі туй вадь иншакуй соціалнуу вадь націоналнуу групи. Таким кіпом, у Харті вдало ся обойти боком вопрос про опредїлення понятя языкового меншинства, бо цілїв Харты є не проголошеня прав націоналных и/вадь культурных меншин, а захорона и пуддержка регіоналных языкув вадь языкув меншин ги таких.

Термінологія што ся хоснує

18. САНЛР отказав ся од хоснованя таких дефініцій, ги «менше поширєванї языкы», намісто сёго дораховав хосновати термін «рєгіоналнї языкы и языкы меншин». Придавник «рєгіоналнї» дефінує языкы, котрі хоснують ся на вузначенуу части терїторїі державы, де, окром сёго, они годні хосновати ся булшов частєв обывателюв. Термін «меншина» отражає сїтуацію, коли язык хоснує ся вадь особами, котрі не сосредоточєні на туй вадь иншакуй части терїторїі державы, вадь группы особ, што хоть и сосредоточєні на туй вадь иншакуй части терїторїі державы, айбо они суть числено меншыма ги обывательство в данум рєгіонї, котрое говорить на языкови булшости обывателюв дануу державы. Завто обадва признакы соотносять ся з фактологїчними крїтеріями, а не юрїдичними понятями, и аж нияк не язанї з сїтуацієв у туй вадь иншуу конкретнуу державї (напримїр, языкы меншин у єднуу державї годні быти языками булшости у другуу).

Хыбєня неоднаковости межи вшєлиякыма категорїями рєгіоналных языкув вадь языкув меншин

19. Составителї Харты натрафїли на проблему великих неоднаковостей в положєні рєгіоналных языкув вадь языкув меншин в Европї. Даякі языкы обхвачувуть одностно великі терїторїі, котрі хоснує великое число людий. Они мають опредїлєні можности розвоия и суть сталїма ги культурна даность. Суть и такі терїторїі, де дуже мала часть обывательства говорить на своєм языкови, языкови меншин, и бывають на ограниченуу терїторїі вадь є дуже малов частєв обывательства, и завто розвоий и далша єгзїстенція таких языкув є тяжкостєв.

20. Не позєравучи на се, так дораховали, же не будуть видїляти вшєлиякі категорїі языкув в зависимости од їх об'єктивного положєня. Такой пудход недобрї одображав бы многообразность языковых сїтуацій в Европї. На практиці каждый рєгіоналнї язык вадь язык меншин представлять собов особый случай, и не є раціональным мудрячкувато дїлити їх на отдїлнї группы. Пришли гу слїдуючому: сохоранити єдиноє понятя рєгіоналных языкув вадь языкув меншин, при сёму засобити державам, обы были годні прионаджовати хоснованї нїма мїры гу сїтуаціі по одношенїю гу каждому рєгіональному языкови вадь языкови меншин.

Хыбєня лішты рєгіоналных языкув вадь языкув меншин, што суть в Европї

21. У Харті не уточняють ся, котрі європські языкы соотвїтствуют понятю рєгіоналных языкув вадь языкув меншин, опредїлення яких дає ся у статї 1. Пережєє изгядованя языкуу сїтуаціі в Европї, проведєное Постоиянов Конференцієв мїстных и рєгіоналных урядув Европы, подруило автору Харты воздержати ся од складаня ги приложєня гу ную лішты рєгіоналных языкув вадь языкув меншин. Яку бы квалїфікацію не мали бы єго составителї, така лішта годна бы стати предметом сважаня на лїнгвістичнуу вадь иншакуу основї. Окром того вна не была бы повноцінов, бо у удношенї конкретных мїр, котрі указанї у части III. Харты, стороны мають по своєму опредїлити, до котрого языка примїняти тї вадь иншакї і положєня. В Харті вудвигавуть ся вшєлиякі рїшеня, котрі соотвїтствуют положєню отдїлных рєгіоналных языкув вадь языкув меншин, айбо там пережєє не рїшають ся вопрос про то, якуу сїтуаціі соотвїтствує тот вадь иншакый конкретнїй случай.

Структура Харты

22. З єдного боку, в Хартї сформульований єдиний кодекс основних принципів, перечислених у II. частї Харты, котрі поширюють ся на вшиткі регіональні языки вадь языки меншин. З другого боку, III. часть Харты має шор конкретных положень, што ся тичуть міста регіональных языків вадь языків меншин у вшелияких сферах сосполного живота: державы годні самостоятельно, у конкретных керетах, определїяти, котрі з сьых положень мож примїняти гу каждому языкови, хоснувучи го в межах границь. Окрем того, у многих положениях переже подано дакулько варіантів вшелиякуй степени бізувности, из котрых має быти вубраный єден «в соотвїтствїї з положенєм каждого языка».

23. Така варіатївность дає возмогу нараховати булші неоднаковостї у фактичному положеню регіональных языків вадь языків меншин (число носителей, поширєваности и т. п.). Сесе скапчано ищи из тим, же осуществлєня многих положень Харты потребує даяких кельтовань и што адміністративні и фїнансовї можности європейских держав неєднакі суть. У сєму розумїні важно то, што по мїрі розвоя правовуй базы и того, накулько тото позволяють фїнансовї можности, за сторонами лишать ся право розширєвати круг властных повинностей на булш пуддном етапі.

24. Пуд конець, в IV. частї Харты пишуть ся положєня за хоснованя Харты, што, в часности, предпозїрують, складаня європейского комїтєта експертів, котрый контролує осуществлєня Харты.

Коментарь гу положєням Харты

Преамбула

25. У преамбулї записувуть ся основы гу розробленю Харты и поясняє ся воплощений у ной базовый концептуальный пудход.

26. Цїлєв Союзу Европы є досягнєня булшої єдности межи єго членами из цїлєв розвою їх сосполного наслїдства и ідеалів. Языкова многообразность представляє собов єден из май цїньных элементів європейской культурної дїдузини. Культурна своєродность Европы не годна будувати ся на основї языкувуй стандартїзації. Булше того, захранєня и укрїплєня єї традиційных регіональных языків и языків меншинств є вклад у будованя Европы, котрое у соотвїтствїї гу ідеалум членув Союзу Европы годні основувати ся на плуралїстїчных принципох.

27. Преамбула тримать у собі упоминаня за Межїнародный пакт за горожанські и політичні права Органїзації Зьєднєных Націй и за Європейску конвенцію за захранєня прав чоловіка. Окрім того, там згадувуть ся обявзатєлства політичного характера, принятї у рамках Конвенції за безпеку и сотрудництво у Европї. Што ся тичє днешной слабости подекотрых історичных регіональных языків вадь языків меншинств, простое заказованя дїскрїмінації гу особам, котрі хоснувуть ся нима, не є достаточнов гарантієв. Спеціальноє пудпорованя, котрое выражать інтерєсы и чаяня особ, котрі хоснувуть сї языки, має принципїальноє значєня про їх захранєня и розвой.

28. Аспект, воплощений у Хартї, основує ся на триманї принципів народностного суверенїтєта и терїторїальной цїлости. Каждая держава повиностна раховати ся из культурными и соціальными реалїями, и не иде бесїда за змінєня їх політичного вадь інстїтуціального будованя. Булше того, ипен завто, што державы-участничкы прїнимають терїторїальні и державні структури такима, як они є, они рахувуть необходимым, обы у каждой державї окреме прїнимали ся наперед обговорєні мїры за пудпорованя языків, котрима хоснувуть ся у регіонах вадь меншинствами.

29. Утверждєня принципів межкультурного діалога и многоязычности помогають зняти вшелиякі пудозрїня гу цїлєм Харты, котра нияк не хоснує ся за розміжованя межи розличными языковыми групами. Булше того прїзнає ся, што у каждой державї мусай знати офіціальный язык (вадь єден из офіціальных языків); слїдовательно, аны єдно из положень Харты не мусить ся трактовати, як такоє, што робить перєпоны гу знаню офіціальных языків.

ЧАСТЬ I. ОБЩЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья I. Определённая

Определённая „региональных языков вадь языков меньшин” (пункт „а” статі 1)

30. У определённой, котрое хоснуе ся у Харті, выдільявуть ся три аспекты.

Языки, котрима традиційно хоснують ся обывателі державы:

31. Цілями Харті не суть рішеня проблем, котрі обявили ся у послідный час и язані из процесами міграції, у резултаті котрых у державах імміграції, и, подеколи, и у державах еміграції появлявуть ся групы обывателюв, котрі хоснують ся чужыма языками. В частности, дія Харты не тиче ся груп выходцюв из неевропських держав, котрі недавно дуйшли у Европу и дустали горожанство у туй ци иншакуй европській державі. Терміны, котрі хоснують ся у Харті, – „історичні регіональні языки вадь языки меньшин Европы” (пункт 2 у преамбулі) „языки, котрі традиційно хоснують ся” на теріторії державы (пункт „а” статя 1) – ясно указувуть на вто, што Харта тиче ся лем гу історичным языкам, тым, на котрых уже довшыи період говорять у суюй державі.

Самостойні языки:

32. Сесі языки мавуть очевидным кіпом одличати ся од языка вадь языков заобсталого обывательства державы. Харта не тиче ся гу містным говорам вадь варіантам діалектув того же языка. Айбо Харта не занимать ся подеколи спорным вопросом на якуй степени отличія сесі вадь иншакі формы условлєваня складувуть окремый язык. У сєму вопросе важну роль мавуть не лем чисто лінгвістичні мыслі, а и філософські и політичні факторы, у резултаті котрых у каждом конкретном случаю отвїт буде иншакым. Завто у каждой державі у рамках демократичных процедур, соотвѣтствующі органы власти мавуть указати, на якуй степени отличія сесі, вадь иншакі формы условлєваня складувуть окремый язык.

Теріторіална база:

33. Языки, котрых тиче ся Харта, суть по булшуй части языки теріторіалні, котрима традиційно хоснують ся у определённом географічным просторі, котрый у Харті позначеный ги „теріторія, на котрой хоснують регіональный язык вадь язык меньшинства”. Сесе не лем теріторія, де сесь язык є домінувучый вадь є языком булшости обывательства, бо многі языки є языками меньшинства и у тых регіонах, котрі є їх традиційнов теріторіалнов базов. Вто, што Харта тиче ся у основном гу тым языком, котрі мавуть теріторіалну базу, язано из тым, што булшость из мір потребуе определёния географічной сферы їх хоснованя, котра не простерать ся на вшитку теріторію державы. Розуміе ся, што стають ся сітуації, коли на туй вадь иншакуй теріторії хоснують дакулько регіональных языков вадь языков меньшинств; Харта розпозіруе и таку возможность.

Определённая теріторії хоснованя регіонального языка вадь языка меньшин (пункт с статі 1)

34. Теріторія, за котру говорить ся, є регион, у котрум булша часть обывательства, годно то быти меньшинство, хоснуе регіональный язык вадь язык меньшинства, котрый отвѣчае історічной сфері єго хоснованя. Так ги терміны, хосновані у Харті на обозначеня теріторії суть доста гнучкыма, каждая держава годна конкретно определёнити понятя теріторії хоснованя регіональных языков вадь языков меньшинств и конкретізовати міры охраны теріторії хоснованя регіональных языков вадь языков меньшинств, котрі суть у пудпунктови 1а статі 7.

35. Ключовым высловом у сєму положені є „способ комунікації части обывательства, и сесе є оснований про принятя розличных мір охраны и розвою”, про што голосить Харта. У Харті не указувуть якусь фіксовану процентну часть носителей регіонального языка вадь языка меньшинства, котра служить оснований про принятя мір, содержащих ся у Харті. Пріорітет достала возмогу того, обы каждая держава у дусі Харты и характера мір сама означила вто число носителей языка, котрое є оснований про пріятя дануй міры.

Определённая нетеріторіалных языков (пункт с статі 1)

36. „Нетеріторіалні языки” выключавуть ся из категорії регіональных языков меньшинств завто, бо они не мавуть теріторіалну базу. Айбо за иншакыма крітеріями они соотвѣтствуют определёню пункта „а” статі 1, бо вны суть языки, котрі традиційно хоснують ся на теріторії державы обывателями сєї державы. Приміром нетеріторіалных языков суть ідіш и циганський язык.

37. Завто, што сесі языки не мають територіалнуй бази, Харта годна ся хосновати гу сьым языкум лем у меншуй мірі. Булша часть положень III части гласить за охрану вадь пудпорованя регіональных языкув вадь языкув меншин на туй території, де языки хоснують ся. Часть II у булшуй мірі годна хосновати ся гу нетериторіалным языкум, айбо лем *mutatis mutandis* при условії, указанум у пункті 5 статі 7.

Статя 2. Повинності

38. У статі 2 провудить ся розличіє межі двома основными частями Харты – частёв II и частёв III.

Приміненя часті II (пункт 1 статі 2)

39. Часть II є общов у сфері мір и тыче ся своёв цілостнов формов усьых регіональных языкув вадь языкув меншин, котрыма хоснують ся на території державы-участничці Харты. Айбо мусиме одмітити, што фраза ”одповідно гу стадії розвою каждого языка” вказує на вто, што сесю часть сформулёвали так, обы тримати на позур множество языковых сітуацій, котрі суть у европських державох и у межох каждой державы. У первум пунктови бесіда иде за вто, што державы беруть на ся повинность привести свою політику, законодателство и практику в соотвітствіє из конкретными прінціпами и цілями. Оны вузначені глобално и дають заінтересованым державам широкый діапазон про інтерпретацію и хоснованя Харты (ниже позерай поясненя гу части II).

40. Державы-участничкы не можуть по своёму розпозіровати признаня вадь не признаня статусу того, вадь иншакого регіонального языка вадь языка меншинств, котрый гарантований ёму у части II Харты, и оны ги власти, котрі одвічавуть за осуществліня Харты, мають рішати, ци вта вадь иншака форма выражения, котров хоснують ся на определёной території вадь определёнов группов обывателюв розглядюує ся Хартов ги регіональный язык вадь язык меншин.

Приміненя части III (пункт 2 статі 2)

41. Ціль части III у конкретных нормах скласти основні прінціпи, котрі сформулёвані у части II. Сеся часть має обовязательный характер про договорювучі ся державы, котрі попри положень части II, обовязувуть ся исполняти вубрані ными положеня части III. Аби Харту мож хосновати гу тому рознообразію языковых сітуацій, котрі є у розличных европейских державох, авторы Харты склали два режимы: из ёдного боку державы годні на свуй позур указати тоті языки, на котрі оны поширявуть дію части III Харты, а из другої, у отношеню гу каждому языкови, на котрый оны соглашавуть ся поширити Харту, участники годні определіти тоті положеня части III, гу котрым оны мусять придержовати ся.

42. Договорювучі ся державы годні, не нарушавучи Харту, признати на своуй території тот, ци иншакый регіональный язык вадь язык меншинства, айбо при сёму раховати цілесообразным не поширёвати на сесь язык часть III Харты. При сёму ясно, што тоты увяленя, у силу котрых держава годна повностю вывести тот ци иншакый язык, котрый признанный регіональным языком вадь языком меншин, из сферы дії части III мусять одвічати духови, цілём и прінціпом Харты.

43. По тому, як держава согласить ся хосновати часть III Харты гу тому вадь иншакому регіональному языкови вадь языкови меншин, котрый хоснує ся на і території, она мусить определіти, котрі пункты части III мусять приміняти ся гу сёму регіональному языкови вадь языкови меншинства. У соотвітствіє гу пунктом 2 статі 2 участники обовязувуть ся хосновати мінімум 35 пунктув вадь пудпунктув, выбранных из положень части III. Функція державы у выбераню розличных пунктув буде содержати ся у тому, обы у максималнуй степени хосновати Харту гу конкретным условіям каждого регіонального языка вадь языка меншинств.

44. Завто пункт 2 статі 2 охоплює мінімалні методы гу обеспеченю нарозум збалансованого розпреділеня повиностей участникув гу розличным статям Харты завто, обы не была проігнорована ани ёдна из основных сфер охраны регіональных вадь меншиновых языкув (вошколованя, судова система, адміністративна система и державні службы, медіи, культурні міропріятія и інституції, економічний и соціальный живот).

45. Выражения «пункты вадь пудпункты» односят ся гу самостоятельным положеням Харты, котрі мають свуй смысл. Кедь держава выбере про исполненя пункт 3 статі 9, сесь пункт буде раховати ся ги ёдна единица про цілі пункта 2 статі 2; того самое стане ся кедь держава выбирає

про исполнєня пудпункт іг статі 8. Коли тот вадь иншакый пункт вадь пудпункт тримать у собі дакулько варіантув, тогды вубраный сяким способом варіант буде раховати ся "пудпунктом" про цілі пунктув 2 статі 2. Ситуація измінить ся, кедь варіанты не розпозірують ся ги альтернативні и годні хосновати ся ведно. Кедь держава вуберать у пунктови 1 статі 9 варіанты а. ііі и а. іv, оны будуть раховати ся ги два пудпункты статі 2.

46. Смысл многих варіантув у Харті служит тому, обы занести у Харту доповнительный элемент гибкости и сяк ураховати широкі розлики у фактичнум положєню регіональных вадь меншиновых языкув. Ясно видко, што подекотрі положєня, котрі тичут ся гу регіональным вадь меншиновым языкам, котрыма хоснує ся булшое число обывателюв не може приміняти ся гу тому меншиновому языкови, котрый хоснує менша група людий. У сєму случаю функція державы не у тум, обы на свуй позур вубирати межи розличныма варіантами, а у тум, обы найти про каждый регіональный вадь меншиновыи язык май соотвѣтствующу єго особеностям и степени розвою формулєваня. Ціль сєго алтернативного формулєваня выражена у текстї соотвѣтствующих пунктув и пудпунктув части ІІІ, у котруй говорить ся, што оны примінявут ся „гу соотвѣтствію из положєнєм каждого языка". Хыбєня иншакых важных факторув могло бы значити, што, напримір, чим булше число обывателюв говорить на хоть якум регіональным вадь меншиновом языкови и чим май однородное обывательство регіона, тым май сильныи выбранныи варіант; а слабшое формулєваня исполняє ся лем тогды, кедь позад положєня даного языка сильныи варіант не годен хосновати ся.

47. Таким кіпом держава мусить выбрати из части ІІІ положєня, котрі составляють збалансованныи правовыи механізм и приспособленіє гу специфіці каждого языка. Так оны, при желаніє годні ввести у чинность общыи механізм, котрый мож хосновати гу ушиткым языкам вадь гу групі языкув.

Статя 3. Практичні міры

48. У статі 3 описувуть ся практичні міры реалізації прінципув позад статі 2: каждая держава, што ся договорять определіять у своєму документі за ратіфікацію, пріяты вадь одобреня; из єдного боку, каждый регіональный вадь меншиновыи язык, гу котрым приміняють ся часть ІІІ, и из другого бока, пункты, котрі выбрані из сєї части про примінєня гу каждому языкови, причум в удношенію гу каждому языкови выбрані пункты годні быти розличныма.

49. Статя 2 Харты не тримле у собі повинности за пріяты гу исповненію вьєдно частий ІІ и ІІІ, держава годна обмежити ся ратіфікацієв конвенціи, и при сьом не мусить выбирати даякый язык, котрый буде охоплєвати ся частєв ІІІ. У сєму случаі приміняє ся лем часть ІІ. У цілум, исходячи из духа Харты, державы мусять хосновати ся можностями, котрі зафіксовані у части ІІІ, гу котрым тичє ся основна сутность охраны, предписаної Хартов.

50. Каждая держава може у хоть котрый момент пріяты на ся нові повинности, напримір, поширити на новыи регіональный вадь меншиновыи язык дїйствіє положєнь части ІІІ Харты вадь выгласить, што буде приміняти гу тому ци иншакому, вадь гу ушиткым регіональным вадь меншиновым языкам, котрі хоснувут ся на і теріторіи, тоти пункты Харты, котрі давнїше не были нєв пріяты.

51. У формулірованю статі 3 рахувуть ся из ситуацієв у дакотрых державах-участничках, де національный язык, котрый має статус офіціального языка державы на усюй, ци на части і теріторіи, може у иншакых аспектах быти на положєню, котрое мож порувняти из регіональным вадь меншиновым языком позад определєня у пунктови „а" статі 1. завто, бо ным хоснує ся група, котра держава хоче, обы гу сєму менше хоснованому офіціальному языкови удносили ся міры охраны и пудпорования Харты, она може хосновати Харту и гу сєму языкови. Такое розширєня Харты на офіціальный язык є дїйстное гу ушиткым статям Харты, включаючи пункт 2 статі 4.

Статя 4. Сущєствувучі режімы захранєня

52. Статя вручена тому, як Харта згожує ся из нормама днукашнєго законодавства и межинародных соглашєнь, котрі тичуть ся юридичного статуса языковых меншинств.

53. Рахувучи, што подекотрі языки вадь хоснувучі іх меншинства, уже мавуть определєный статус, котрый содержить ся у національном законодателстві вадь у межинародных соглашєнях, Харта не годна хосновати ся на зуженя прав и гаранціи, признанных тотима документами. Пуще

того, охрана, котру засоблять Харта, призвана доповнёвати права и гарантії, предвидені иншакими режимами. У тум случаю, кедь даякый вопрос регулуе ся дакулькыма независимыма дійствующыма нормами, треба примінати тот режім, котрый май благоприятный гу сёму меншинству вадь языкови. Сякым кіпом, существованя у днукашнёму праві вадь у иншакых межинародно-правовых документах май рестриктивных норм не заваджать приміненю Харты.

54. Пункт 1 сёї статі спеціално вручений правам, котрі гарантовані Европськов конвенцієв про права чоловіка. Сесь пункт направлений на выключеня можности того, обы котрісь положеня Харты могли хосновати ся на шкоду охрані прав чоловіка у соответствии из сёв конвенцієв.

Статя 5. Существовучі повиности

55. У преамбулі уже говорило ся, што у захранені и пудпоровані регіональных языкув вадь языкув меншинств, котрі суть основнов цілєв Харты, треба честовати національный суверенитет и теріторіалну єдність. Завто у суй статі єднозначно вказуе ся, што существовучі повиности вбстають ся незмінні. Як при ратіфікації Харты держава приймаєть определєні повиности гу тому ци иншому регіональному языкови вадь языкови меншинств, не годно служити тому, обы иншака держава, котра дуже отрапена положенєм сёго языка вадь ёго носителей, осуществляла бы такі діяня, котрі приносять шкоду суверенитетови и теріторіалнуй єдності сёї державы.

Статя 6. Інформація

56. Трапєня, котрое причинило появленя у суй статі повиностей за предоставленя інформації, продіктованое тим, што Харта нигда не буде фунговати повноціно, кедь заінтересовані повномочні органы, організації и горожаны не осознають, вутікавучі из неї повиности.

ЧАСТЬ II. Цілі и прінціпы

(Статя 7)

Лішта цілєй и прінціпув Харты (пункт 1 статі 7)

57. Сесі положеня в основнум предствляють собов цілі и прінціпы, а не конкретні норми, котрі регулюють осуществлєня Харты. Рахуе ся, што сесі цілі и прінціпы суть основнов гу захраненю регіональных языкув вадь языкув меншинств. Їх мож розділити на шість основні группы.

Признаня регіональных языкув вадь языкув меншинств (пудпункт 1 а статі 7)

58. У суй статі говорить ся за признаня существованя сьых языкув и законности їх хоснованя. Сесе признаня не мож змішувати из признаням языка, як офіційного. Признаня существованя языка є опереджающим условієм рахованя из ёго специфіков и потребностєв, и принятя мір гу ёго захраненю.

Честованя географічнуй сфєры хоснованя каждого регіонального языка вадь языка меншинств (пудпункт 1в статі 7)

59. Позад Харты рахуе ся желателным определєна язь меж теріторієв хоснованя сёго ци иншакого языка вадь языка меншинств и соответствующих адміністративно-теріторіальных органув власти, айбо ясно видко, што досягненя сёї цілі не усе можливе, бо географічне розпреділеня носителей сёго языка годно мати складні формы, и определєня адміністративно-теріторіальных органув власти, закономірно годно діктовати ся планами, котрі не тичуг ся гу хоснованю языка. Завто Харта не содержить требованя про вто, обы теріторія хоснованя регіонального языка вадь языка меншинств мусайно соответствовала адміністративному діленю.

60. Из другого бока, у Харті критикуе ся практика такого адміністративного діленя, котрое затрудняє хоснованя вадь захранєня языка вадь розділять языкові общины меж дакулькыма адміністративныма вадь теріторіалныма образованиями. Так як адміністративное образования не може адаптовати ся гу существовучум у нюм регіонального языка вадь языка меншинств, оно мусить быти нейтральным и не мати негативный вплив на такий язык. Містні вадь регіональні органы власти мусять сповняти свої повиности гу сёму языкови.

Мусайность актiвных дiйствiй за пудпорованя рeгiональных языкyв вадь языкyв меншинств (пудпункты 1с и 1d статiї 7)

61. Днесь видко, што из-за слабости многых рeгiональных вадь меншиновых языкyв, простое заказованя дiскрiмiнацiї не доста на засобленя охраненя сьых языкyв. Они нуждавуть ся у актiвнуй захоронi. Сеся iдея выражена у пудпунктi 1с. Позад сeго пункта Харты державы самi годнi определяти, котрi актiвнi дiйствiя будуть хосновати ся гy пудпорованю рeгiональных вадь меншиновых языкyв у цiлeх iх захорони.

62. Пудпункт 1d Харты гласить, што пудпорованя языкyв маe содержать у собi мiры на розширеня можностей свободно хосновати ся рeгiональным вадь меншиновым языкамы в устнуй и писемнуй формi, не лиш у приватному животi, а и у колективнуй, iнституцiйнуй сферi, у сосполнум и економiчнум животi. Мiсто, котрое тот ци iншакый рeгiональный вадь меншиновый язык може занимати у сосполному бытiї зависить од присущих eму свойств и варiюе ся од языка гy языкoви. У сeму смислi Харта не содержит конкретнi ориентирy; у нуй говорить ся про мiры пудпорованя языкyв.

Гаранцiя можности обученя и вошколованя рeгiональных вадь меншиновых языкyв (пудпункт 1f статiї 7)

63. Ключовым аспектом пудпорованя и захороненя рeгiональных вадь меншиновых языкyв e вто мiсто, котрое они занимавуть у системi вошколованя. У Хартi сеся теза выголошена ги прiнцип, а определеня конкретных условий реализацiї рiшае ся державо. Харта содержит жаданя, обы присуствие рeгiональных вадь меншиновых языкyв обеспечовало ся „на усьых соотвiтствующих ступенeх” вошколованя. Конкретнi условия обученя рeгiональных вадь меншиновых языкyв будут ся мiняти зависимо од конкретнуй ступени вошколованя. У подекотрых случаях мусай предвiдiти можность обученя „на” рeгiоналнум вадь меншиновум языкoви, а у iнших – лем изученя сьих языкyв. Обученя рeгiональных вадь меншиновых языкyв мусай выключати у тых случаях, де оно неумiстно гy специфiцi сeго языка.

64. Пудпункт 1f розпозiруе засобленя и захорону вошколованя на рeгiоналнум вадь меншиновум языкoви ги iнструмент передачi языка, пудпункт 1g засобляе пудпорованю изученя рeгiональных вадь меншиновых языкyв у системi висшого вошколованя, бо така праца служить обеспеченю розвою лексикy, граматикy и синтаксиса сьих языкyв. Пудпорованя сьых изгядовань e частeв общых намаг пудпорованя рeгiональных вадь меншиновых языкyв, обы вни могли розвивати ся самостойно.

Засобованя условий, што позволявуть особам, котрi не говорять на рeгiоналнум вадь меншиновум языкoви и живючьх у районi eго хоснованя, изучати eго, як оны того желавуть (пудпункт 1g статiї 7)

65. Носителi рeгiональных вадь меншиновых языкyв знавуть, што обы жити повноцiнним животом, они мусать знати и офiцiйный язык. Пуще того, уважавучи на вто важное мiсто, котрое у Хартi занимавуть вопросы удношень межи культурами и многоязычностeв, добрi бы было, обы стремлiня изучати iншакi языки демонстрировали не лем носителi рeгiональных вадь меншиновых языкyв. Про облегченя контактув и взаємопохопленя межи розличным языкoвымa группамы Участникы призивавуть ся гy создано на териториях, де хоснувуть рeгiоналнi вадь меншиновi языки, условий, котрi позволять особам, котрi не e носителями сьих языкyв, изучати iх.

66. Знамо, што у дакотрых державах полномочнi власти стремять ся гy тому, обы рeгiональный язык быв усiма приятый и ушиткыма хоснованный у соотвiтствующоум регионi, и принимавуть ся мiры гy тому, обы сесь язык знали и тотi особы, про котрых вун не e материнским. Сяка полiтика не перечить Хартi, и не e предметом регулованя пудпунктув 1g. Вун направленный на вто, обы засобляти булшое взаємопохопленя межи языкoвымa группамы.

Удношеня межи группамы, котрi говорять на еднакум рeгiоналнум вадь языкoви меншин (пудпункт 1e и 1i статiї 7)

67. Важно, обы группы, котрi хоснувуть еднакый рeгiональный язык вадь язык меншин годнi были осуществляти культурный обмiн и розвивати у цiлум удношеня межи собов, и сьым засобляти охрану и обогащеня своего языка. Харта направлена на вто, обы розсiянность iх носителей, особености админiстративного дiленя територии державы вадь вто, што сесi группы живут у iншакых державах, не могло быти перешкодов в удношенeх межи нымa.

68. Розуміє ся, што осознання общности межи носителями єднакого регіонального языка вадь языка меншин не має приводжовати гу негативным результатом у формі создання култа своєю выключности вадь удчужденя од иншакых груп обывателюв. Таким кіпом цілєв розвою культурных языкув из носителями иншакых регіональных языкув вадь языкув меншин є обогаченя культур и углубленя взаиморозуміня межи ушиткыма групами обывателюв на теріторії державы.

69. У пудпунктови 11 є ищи єден, доповнителный аспект: теза за вто, што сесі языки мусять мати можность розвою на межинароднум уровні, коли группы, котрі говорять на ідентичных вадь подобных регіональных языках вадь языках меншин, розметаных у многих державох. Позад определєня, регіональні вадь меншинові языки хоснують ся на теріторії державы относительно невеликов групп людий; оны годні нуждати ся у опорі на культурный потенциал, котрый мавуть за гатарами иншакі группы, котрі говорять на ідентичнум вадь подобнум языкови. Сесе має особое значеня, кедь регіональному языкови у єднуй державі соотвітує культурнообразуючий вадь общенациональный язык у иншакуй державі, и дякувучи культурному сотрудничеству регіональное сообщество може приобщати ся гу культурным міропріємствам, котрі тримлють ся на май поширенум языкови. Важно, обы державы признавали легітимацію таких удношень и не розпозіровали їх як пудозріліи из точки позераня пудривув лояльности своіх обывателюв вадь ги погрозу своєю теріторіалнуй цілостности. Вта ци иншака языкова група буде чути ся май інтегрованов у державі, частєв котруй она є, як она буде признанов сяков и не будут чинити ся перепони гу і культурным контактам из сообществами соплеменікув у сосідных державох.

70. Пуще того, державы годні на свуй позур глядати май адекватні механизмы осуществленя таких межинациональных обмінув, из урахованєм у частности, внукашніх и межинародных здержувучых факторув, из котрыма годні стрігити ся дакотрі из них. Сесі повинности май конкретно сформуловані у статі 14 (часть III).

Вуверженя дискримінації (пункт 2 статі 7)

71. Заказ дискримінації языкув из хоснованєм регіональных языкув вадь языкув меншин є мінімалнов гаранцієв про носітелюв сьых языкув. Ипен завто Участники беруть на ся повинности одмінити тоти міры, котрі є перепонов гу їх хоснованю вадь мішавуть охрані вадь розвою регіональных вадь меншинових языкув.

72. Пуще сєго, сесь пункт не направлений на утверждєня повнуй рівности межи языками. Из сєго формулованя и частично из фігурувучого там слова "неоправдані" вытікає, што духови Харты цалком соотвітує вто, што при проведені політики гу регіональным вадь меншиновым языкум, годна установити ся определєна диференція межи языками. У частности, міры, котрі приймають ся у каждой державі за пудпорованя хоснованя національного вадь офіціального языка, не є дискримінацієв гу регіональным вадь меншиновым языкум лем на тум основаню, што тоти міры приймають ся за їх пудпорованя. Сякі міры не мавуть быти перепонов гу захранєню вадь розвою регіональных вадь меншинових языкув.

73. У тот же час, ипен из причины розличій у положєню офіційных языкув и регіональных вадь меншинових языкув и того, што особы, котрі хоснують языки меншин, часто суть у невидном положєні, у Харті доущать ся необходимость пріяты позітивных мір гу захранєню и пудпорованю сьых языкув. При условії, што сесі міры, не мавуть иншакої цілі и направлені на пудпорованя рувноправства языкув, они не мавуть розпозіровати ся ги дискримінаційнї.

Розвой взаимопохплєня и взаимочестованя межи языковыма групами (пункт 3 статі 7)

74. Честованя регіональных вадь меншинових языкув и розвой духа терпимости гу ним є частєв сосполных повинностей у повнум осознані существованя многоязычности на теріторії державы. Розвой духа терпимости и откритости через сістєму вошколованя и медій є важным элементом конкретнуй праці за охрану регіональных вадь меншинових языкув. Орієнція СМІ у сєму направлєню не розпозірує ся ги проявленя незаконного давлєня из бока державы; фактично честованя прав чоловіка, терпимость гу меншинствам и профілактика пропаганды ненависти удносять ся гу тим цілєм, котрі май много європських держав возводять у ранг повинностей про свої СМІ. Аналогічным кіпом, сесь прінціп є важным элементом того, обы носителі регіональных вадь меншинових языкув были готові гу пріятыю языка и культуры булшуй части обывателюв.

Создания органов, которые представляют интересы региональных вадь меньшинственных языков (пункт 4 статьи 7)

75. САНЛР розпозірує важным, обы у каждой державі были механизмы, из помочов котрых державні власти могли бы принимать на позур интересы и жадания, котрі выражавуть ся носителями региональных вадь меньшинственных языков. Завто у Харті рекомєндує ся, обы гу каждому региональному вадь меньшинственному языкови создав ся орган содйствія, уповномочєный представляти на національном уровні интересы сёго языка, засобляти практичні міры гу ёго пудпорованю и мерьковати за выконанём Харты у удношеню гу сёму языкови. Вираз „у случаю необходимости” межи иным указує на вто, што, кєдь такі структуры уже суть у тум ци инашакум кіпі, у цілєх Харты не є стимулованя державы гу будованю новых структур, котрі дублювуть уже существующі.

Хоснованя прінціпув Харты гу нетеріторіальным языкам (пункт 5 статьи 7)

76. Хоть предметом Харты суть языки, котрі у історичном плані язані из опрєдїленов частєв теріторіі державы, САНЛР не вулишив тоти языки, котрі традиційно хоснувуть ся на теріторіі державы, айбо не мавуть опрєдїлену теріторіальну базу.

77. При сьом признає ся, што теріторіальное хоснованя дакотрых прінціпув и цілєй, зафіксованых у части II, и конкретных проблем, язаных из опрєдїленём їх географічного охопленя, сєі положєня не годні хосновати ся гу нетеріторіальным языком без внесєня гу ним опрєдїленых змін. Завто у пунктови 5 указує ся, што гу сьым языкам сі положєня хоснувуть ся лєм у міру можностей.

78. Дакотрі положєня, што охоплювуть ся у пунктї 1-4, годні хосновати ся и гу нетеріторіальным языкам; сьаким путём, говорит ся за признаня мір гу честованю, порозуміню и терпимости гу ним, заказованя дїскрїмінаці и за дйствія, котрі направлєні на активное пудпорованя языков, за можности про группы, хоснувучі сєі языки, розвивати межи собов языки як на теріторіі державы, так и у межинародностному плані, и за іспірацію изглядовань и изучєня сьых языков. Из инашакого бока, гу нетеріторіальным языкам не годні хосновати ся положєня, котрі тичуть ся адміністратівного дїленя, и можности про тих, ко не говорит на сьых языках, у туй ци инашакуй стєпени, изучати їх, бо сьакі міры годні хосновати ся лєм на опрєдїлену теріторіі. И на конєць, досягнєня цілєй, язаных из можностей дуставати вошнолованя на нетеріторіальных языках и їх изучєня, и іспірація їх хоснованя у сосполному животі, годні на практиці реалїзовати ся лєм при даякуй корєкці дйствуючых механизмов.

ЧАСТЬ III. Міры, што засоблявуть хоснованю региональных языков вадь языков меншин у сосполному животі подля повиностей за статєв 2, пункта 2

Статья 8. Вошколованя

79. Положєня пункта 1 сєі статі тичє ся лєм тих теріторіі, на котрых хоснує ся каждый региональный вадь меньшинственный язык. Они мавуть хосновати ся „у соотвїтствїі гу положєню каждого из сьых языков”. У пережому пунктї 2 статі 2 сформулована дуже важна, на наш позур, теза выбора за каждый язык варіанта из пудпунктув уд ”а” гу ”г”.

80. Фраза ”и без шкоды про обучєня офіціального языка (языков) державы” служит гу тому, обы пояснити положєня пунктв 1 статі 8, и в частности, первых варіантув у каждому из пудпунктув уд ”а” гу ”г”, котрі выключали бы обучєня языка (вадь языков), котрый хоснує ся булшов частєв обыватєлюв. Сьака тенденція гу засобленю языковых ”гєтто” ишла бы сопротив прінціпув межкультурных контактув и многоязычности, котрі пудчеркувуть ся у преамбулі, и учинила бы шкоду соотвїтствующым группам обыватєлюв. У конкретных условіях тих держав, де Харта хоснує ся гу менш хоснованым офіціальным языкам, сєся фраза значит, што положєня пункта 1 приміняє ся без шкоды про обучєня инашакого офіціального языка (языков).

81. У статі 8 розпозірувуть ся розличні ступєні вошколованя: прєшкольное, началное, сєреднєє, профєсіонально-техничное, висшєє и обучєня про доростлых. Про каждый из сьых уровнюв представлєні розличні варіанты, соотвїтствующі положєню каждого регионального языка вадь языка меншин.

82. У дакотрых пунктв хоснує ся термин ”число котрых є достаточным гу сёму” и сьым признає ся, што державні органы не мож нутити гу принятю сьакых мір, як у силу положєня тої

вадь иншакуй языкуй группы не удасть ся найти у класы мінімалное число ученикув. Попри сёго, рахувучи ся из специфіков положеня розличных регіональных вадь меншиновых языкув, выражає ся алтернатива того, што положеня про мінімалное число ученикув у класох годно приміняти ся погубливо и што и меншее число ученикув годно розпозіровувати ся "достаточным".

83. У формулованю варіанта і b пудпунктов „с” и „d” принимать ся на позур, што у розличных державох є розлична ситуація гу вікови повнолітя и віку, у котрому такое вошколованя годно быти закончено. У зависимости од сьых обстоятелств мавуть урахововати ся просьбы ученикув вадь їх фамилий.

84. Признано, што у многих сістемох вошколованя не проводить ся розлика межі середнім и професіональным обученём, бо пережое розпозірує ся просто ги частна разновидность середнёго вошколованя. Айбо, сеся розлика, выражена у пудпунктах "с" и „d" рахує ся из розликами у сістемох професіонального вошколованя. У частности, про тоті державы, де професіональное вошколованя заоберать ся в основному при помочи обучения на містови праці и де міры за пудпорованя регіональных вадь меншиновых языкув тяжко осуществимі, Харта пуцає, обы Участники у меншуй мірі хосновали май тверді вымогы у сфері общего середнёго вошколованя.

85. Положеня, котрі тичут ся гу висшому вошколованю и вошколованю старших, тоті требованя, котрі тичут ся иншаких ступенюв вошколованя у тум сенсі, што они лишавуть можность выбора межі вошколованём на регіоналнум вадь меншиномум языкови и изученём сёго языка ги дісціпліны. Окром сёго, як и гу прешколному вошколованю, є можность алтернативного рішеня у тум случаю, кедь державні органы не мавуть прямуй компетенції гу суюй ступені вошколованя. У дакотрых державох число носителей регіонального вадь меншинового языкув годно розпозіровати ся недостаточным гу організації обучения сёго языка у висшых школах. Гу сёму приводить ся примір ситуації у дакотрых державох, де на основі спеціального соглашения вадь общего соглашения про признаня діпломов, признавуть ся діплумы висшого вошколованя, котрі носители регіональных вадь меншиновых языкув дустали на універзітетох иншаких держав, де хоснують ся сьыма языками.

86. Пудпункт іg продиктованый стремлінём гу тому, обы обучения регіональных вадь меншиновых языкув не было удорваное од їх культурного окруженя. Сесі языки часто язані гу історії и традиціям. Сеся регіонална історія и культура вадь історія и культура меншинства є складовов частёв европськуй дідузныны. Завто желаємо, обы люде, котрі не є носителями таких языкув, могли нима хосновати ся.

87. Кедь держава бере на ся повинность гарантовати обучения регіональных вадь меншиновых языкув, она мусить обеспечовати соотвітствующі ресурсы, розуміє ся фінансы, кадры, учебна база. Сесь логічний резултат не мусить ся содержати Хартов. Булше того, у вопросі кадрив проблемов є кваліфікація, што значить професіоналну пудготовку. Сесь аспект має прінціпіалное значеня и завто пудпункт іg врученый спеціално ёму.

88. Принимаючи на позур фундаменталное значеня вошколованя, и в частности, школ гу сохраненю регіональных вадь меншиновых языкув, САНLR рахує важным созданя едного вадь дакульких спеціализованых органув, котрі мавуть контроловати міры, котрі принивавуть ся у суюй области. Пудпункт іі не содержит характеристику такого контрольного органа. Сяк, сесь орган годен быти у структурі управляня сістемов вошколованя, або быти независимым. Сесю функцію годен исполняти орган, котрый содержит ся у пункті 4 статі 7 Харты. У каждом случаю, Харта содержить требованя, обы резултаты контрольных перевірянь были объявлені.

89. Як правило, охрана регіональных вадь меншиновых языкув у Харті означує ся традиційнов сферов їх хоснованя. Пункт 2 статі 8 є выключенём из сёго правила. У ёго основі лежить теза того, што у днешнюм животі, котрый язаны из частов переминов міст, за обеспеченя ефективнуй охраны регіонального вадь меншинового языкув, додержованя прінціпув теріторіалности практично є недостаточным. Многі носители сьых языкув переселили ся у великі вароші. Рахувучи ся из проблемами організації обучения регіональных вадь меншиновых языкув за гатарами їх традиційной теріторіалной базы, у пункті 2 статі 8 допущать ся определена погубливость гу предложеным повиностям, котрі у каждом случаю дійствувуть лем тогды, кедь сесі міры оправдує число носителей сёго языка.

Стаття 9. Судові власти

90. Пункт 1 сєї статі охоплює територіальні судові округи, де число обывателюв, котрі хоснують регіональний вадь меншиновий язык, оправдує соотвітствующі міры. Сесе формулованя частично одповідать общому правилу, на котрум основана булшость положень Харты, што тичуть ся охраны регіональных вадь меншинових языкув на території, котров они традиційно хоснують ся. Што тиче ся гу висшым судовым інстанціям, котрі є поза територію хоснованя того ци иншакого регіонального вадь меншинового языка, сама держваа має принимати на позур спеціфіку судовуй сістемы и і організаційну структуру.

91. У формулованю пункта 1 статі 9 выражено стремліня САНЛР охрانیти основні прінціпы судочинства: ровность сторун и у надлежачуй степени скорое одправленя правосудя, необоснованое требованя хоснованя регіональных вадь меншинових языкув. Булше того, сесе закономірное стремліня не оправдує ограниченя повиностей, котрі Участники принимають у сему пунктови; сопроти усякого нарушеня предоставленых можностей мусить у конкретных случаях констатовати ся судев.

92. У статі робить ся розлука межи кримінальным, цивільным и адміністративным судочинством из урахованём особенностей каждой из сьых категорій и из статі мож выбрати усякі варіанты. Окрем сєго, у тих случаях, кедь у тексті фігурують слова „и/вадь”, дакотрі из сьых варіантув можуть хосновати ся паралелно.

93. Положеня пункта 1 статі 9 тичуть ся порядка розпозірованя діл у судов. У соотвітстві из тима вадь иншакыма положенями, котрі дійствують у каждуй державі у сфері одправленя правосудя, термин ”суды” мож розуміти ги удносячий ся гу несудовым органам, котрі осуществляют судові функції. У частности сесе тиче ся пудпункта ”с”.

94. У первом варіанті пудпунктув „а”, ”в”, ”с” и „d” пункта 1 статі 9 хоснує ся термин ”судовый процес ишов регіональным вадь меншиновым языком”. Сесь термин значить, што регіональний вадь меншиновий язык хоснує ся у залі суда и у час процесуальных дійствій, у котрых участвує сторона, котра хоснує ся сьым языком. Кажда держава, у зависимости од особенностей своей судовуй сістемы, годна учинити уточненя у термін ”слуханя діла ишло”.

95. Важно акцентувати на вто, што пудпункт 1а. іі, у котрум Участники берут на ся повинности гарантовати звинуваченому право хосновати ся своїм регіональным вадь меншиновым языком тиче ся не лем права звинуваченого подля пудпункта 3е статі 6 Европської конвенції за права чоловіка без матеріальных кельтункув хосновати ся помучов товмача, як звинувачений не розуміє язык процесса вадь не говорить на нюм. Як и пудпункты в. іі и с. іі, збудовані на тезох про вто, што, як носители регіонального вадь меншинового языка знають говорити офіційным языком, кедь їм мусай выступати у свуй захист перед судом, оны годні чувствовати потребу говорити тим языком, котрый їм емоціононо май ближе и котрым они май ліпше говорят. Завто ограниченя єго хоснованя лем практично нуждов перечило бы общуй направлености Харты. Рахувучи, што сесе положеня виходить за керет проблематики прав чоловіка у вузькум розуміні и дає звинуваченому свободу выбора и требує, обы у соотвітстві из єго рішеням єму были гарантовані гроші. Державам лишили опредлену свободу у плані пріятя сєго положеня и ограниченя єго приміненя декулькыма судовыма округами.

96. Пудпункт 2 тиче ся засобленя писемного вадь устного товмаченя без кельтункув у тих случаях, кедь сесе мусай хосновати позад пудпунктув 1в и 1с статі 9. Державы, котрі не принимають сесь пудпункт гу выконаню, мусять рішати сесю проблему вадь путём приміненя дійствуючих норм, вадь пугём пріятя новых конкретных норм, у котрых раховали ся из необходимостев пудпорованя регіональных вадь меншинових языкув. Завто сесі кельтунки мусить повністю вадь частично платити тота особа, на требованя котруй проводят ся тоти ци иншакі дійствія, вадь їх мож поділити межи сторонами и т. д.

97. Пункт 2 тиче ся дійстности юридичных документув, складеных регіональным вадь меншиновым языком. Фактично, сфера єго приміненя ограничена, бо у нєму не указані вшиткі условия дійстности документув, а лем уточняє ся, што документ не годен розпозіровати ся недействителным лем завто, што вун складеный на регіоналном вадь меншиновом языкови. Окрем того, там не выключает ся можность уведеня державов дополнительных формалностей – включеня у документ сертіфіката на офіціалном языкови. У пудпункті 2в говорить ся за вто, обы зміст документа, на котрый удзивать ся сторона, котра хоснує ся регіональным вадь меншиновым языком, быв прямо вадь через рекламу вадь державні службы языкув и т. д.

доведено до похопління другої сторони вадь заінтересованих третіх сторон, не хоснувучых ся регіональным вадь меншиновым языком, у порозумілудь за них формі.

98. Примінення пунктув 2 статі 9 не є на шкоду дійствію соглашень и конвенцій про правову помуч. Вопросы хоснования языкув спеціално оговорюють ся у каждом из сьых соглашень.

99. Пункт 3 тиче ся товмаченя законодателных документув на регіональні вадь меншинові языки. Термин "як сесі документи не были предоставлені у їх розпоряженя иншакым способом" тиче ся тих случаюв, коли тот ци иншакый законодателный акт уже є на регіональном вадь меншиновом языкови, бо ёго уже потовмачили на идентичный вадь подобный язык, котрый є офіційным языком иншакуй державы.

Статя 10 – Адміністративні органи и державні службы

100. Цілів сесі статі є то, обы дати носителем регіональных языкув вадь языкув меншин возмогу исполняти свої горожанські права и повиності в условіях честованя языковых средств, котрима ся вни хоснувуть.

101. Сесі положеня направлені главным кіпом на того, обы поліштити капчі межи державными органами и носителями регіональных языкув вадь языкув меншин. Само собов ся розуміє, же при розвою сосполного и культурного живота булша кулькость носителей сьых языкув владіє двома языками и валовшна хосновати офіційный язык у комунікаціях з державными урядами. А возмога комуніковати на регіональных языках вадь языках меншин з державными урядами є главным условієм захраненя статуса сьых языкув и їх розвою, а также є важным из субъективнує позіції позераня. Цалком ясно, же, кедь язык докус не хосновати и выключити из комунікації з державными урядами, тогды челядь зачне просто игноровати го, бо язык є средством публичного общеня и не годен быти закеретованым лем у бытовуй сфері. З другого бока, кедь хоснованя того вадь иншакого языка не приміняти у політичному животі, у юридичнуй вадь адміністративнуй сфері, то вун помалы стратить свуй термінологічний потенціал у сьых областях и стане «неповноціным», неспособным «обслужувати» вшиткі стороны живота сосполства.

102. В статі 10 межи вшелякыма функціями державных урядув выділяє ся три аспекты:

– фунгovanja адміністративных органув державы: а точніше сохташні функції державных органув, в керетах фунгovanja державного органа вадь полномочій, подля норм внутрішного права (пункт 1);

– фунгovanja містных и регіональных органув уряду, а точніше територіалні органи, котрі мавуть полномочія самосправованя (пункт 2);

– фунгovanja органув, што засобляють фунгovanja державных служб в керетах публичного вадь личного права пуд контролём державы: пошта, коргаз, енергетика, транспорт и т. п. (пункт 3).

103. У вшиткых сферах через адаптацію гу специфічно соотвітствующых органув уряда и організацій береся на позур многообразность языковых сітуацій. У даякых сітуаціях за регіональным языком вадь языком меншин позад його особого характера признає ся статус «полуофіційного», в результаті чого на своей теріторії вун обертать ся у робочый язык, котрый хоснує державный орган у каждодневному общеню (при общеню з особами, котрі не владівуть регіональным языком вадь языком меншин, лишає ся широке хоснованя офіційного вадь майбулш поширеного языка). У других случаях язык годен хосновати ся органами уряда, по меншуй мірі, при общеню з особами, котрі говорять до них на сёму языкови. Айбо на тот случай, коли позад объективного состояня регіонального языка вадь языка меншин такі рішеня нецілесообразні, у Харті предпозірують ся мінімалні повиности, направлені на захраненя положеня носителей даного языка: заявы вадь документи в устнуй вадь писемнуй формі годні на законных основаниях представляти ся на регіональном языкови вадь языкови меншин, айбо сесе не значить того, же отвіт достануть на сёму же языкови.

104. Повиности сторон, котрі є изложеныма у 1 и 3 пунктах, ограничувуть ся словами «накулько того годно быти». Сесе формулірованя не мислить ся так, же годно змінити право Сторон, указаных у статі 1, пункт 2 и статі 3 пункт 1 на то, обы исключити из своїх обстоянь по одношеню до каждого конкретного языка даякі положенія III. части Харты. Айбо при сёму даное формулованя є признанём того, што даякі з предпозірованных мір жадають значных фінансовых кельтункув, кадрув, масштабнуй роботы по повышеню їх кваліфікації. Принятя

єдного або иншакого положеня, хоснованого до конкретного языка, неодміно тягне за собов обстоятельство по вуділеню ресурсув и принятю адміністративных мір, котрі мусять быти, обы сесе ся реалізувало. Не позеравучи на сесе, признано, же годні быти такі ситуації, у котрых повное и неограниченое приміненя даного положеня (ищи) нереально. Фраза «накулько того годно быти» позволяє Сторонам у керетах осуществленя соотвітствующих положень в отдільных случаях выявляти такі обстоятельство.

105. Текст пункта 2 и повиностей Сторон «участники мусять рішати и/вадь пудпоровати» писано так, обы при сёму зарахововали ся прінципы містного и регіонального самосправованя. Сесі слова не означавуть, што при выполнені сьих положень, котрі ся тичуть державных органув уряда, што ся находять ближе до обывателюв, придає ся менше важное значеня. У цілому САНЛР сознавав, же приміненя деяких положень Харты входить у компетенцію містных вадь регіональных органув державы и годно обернути ся про соотвітствующі органы державы существенными кельтунками. Стороны мавуть слідити за тим, обы при осуществлені Харты соблюдав ся прінцип містного самосправованя, установленый Европськов Хартов містного самосправованя у пунктї 1. статї 9.: «Органы містного самосправованя мавуть право, в керетах національной економічнуй політики, на властні фінансові кельтунки, котрыма годні свободно газдовати про осуществленя властного фунгюваня».

106. У пудпунктї 2.а – предпозірує ся хоснованя регіональных языкув вадь языкув меншин регіональными вадь містными урядами. Сесе формулованя указує на того, же регіональний язык вадь язык меншин годен хосновати ся даныма органами уряду як робочый, и не позеравучи на сесе, из неї не видко, же регіональний язык вадь язык меншин мож хосновати и в комунікації з централним правительством.

Статя 11. Средства масовуй інформації

107. Місто и час, котрое ся отводять регіональным языкам авадь языкам меншин в средствах масовуй інформації, мавуть прінципіальное значеня. Днесь язык годен сохранити своє вліяня лем тогды, кедь вун проникать у нові виды средств масовуй комунікації. Їх розвой у світовум масштабі и технічний прогрес приводять гу послабленю культурного вліяня найменш поширених языкув. На самум ділі про такое важное средство масовуй комунікації, ги телевизія, фактор масштабув має рішаючое значеня. Айбо, регіональні языки вадь языки меншин мавуть у свому розпоряжені невелику часть культурного піаца. Не позеравучи на того, што розвой технікы віщаня одкривать перед регіональными языками вадь языками меншин нові возмогы, про то, обы дустати хотя бы мінімальное місто у СМІ, сьы языки потребувуть державное пудпорованя. Айбо у сферу СМІ держава може вмішовати ся лем ограничено, и такі случаї, коли она вмішує ся через нормативні акты, не усе приносять жаданых резултатув. Державні органы фунгювуть у суй сфері в основном через гляданя стимулув и оказаня матеріального пудпорованя. Про то обы регіональным языкам вадь языкам меншин робило ся такое матеріальное пудпорованя, Харта потребує от держав принятя повиностей у вшелияких сферах.

108. Міры, предпозіровані у суй статї, направлені на пудпорованя хоснователюв регіональных языкув вадь языкув меншин у географічных сферах сьих языкув. При сёму у формуловані пункта 1., котрое отлічає ся од формулованя, котрое ся хоснує у иншакых статях, рахує ся специфіка аудіовізуальных средств масовуй інформації. З єдного бока, тогды, кедь міры принимаवуть ся на якуйсь конкретнуй теріторії, ї наслідкы годні ощущати ся далеко за ї гатарамы; а з другого бока, докус не потребує ся, обы такі міры хосновали ся на дануй теріторії, а кедь уже ай, тогды они мавуть быти направлені на благо обывателюв.

109. Признає ся, што органы державного уряда у вшелияких державах мавуть ружні формы контролю за СМІ. Позад сёго у пунктах 1. и 3. уточняє ся, што міры контролю державных органув опредільявуть ся міров їх компетенції, полномочій вадь конкретнов законов ролёв у суй области. Окрем сёго у данум положеню пудчеркує ся, же у вшиткых странах роль державы у складані правовых основ и возмогы про достиженя цілюв даной статї ограничена фунгюваням прінципув независимості СМІ.

110. В пунктї 1. статї 11. проводить ся диференція межы предложенными повиностями по пудпорованю регіональных языкув вадь языкув меншин в сфері радії и телевизії зависимо од того, чи транслювуть вадь не споминані СМІ державні програмы. Транслёваня, котрое може передавати як державна, так и приватна радіостанція, давуть возмогу, обы в ефір вуйшов душе широкий спектр програм, котрый несе в собі смакы и інтересы меншин. У сёму розуміню

держава годна предпозіровати (напримір, в законї вадь у лішті требувань до голосителюв) выпуск програм на регіональних языках вадь языках меншин. Сеся ситуація розпозірує ся у пудпункті «а». З другого бока там, де голошеня фунгує у керетах приватного сектора, держава може лем содійствовати средствами и/вадь пудпорововати (пудпункти «b» и «с»). Друковану пресу тиче ся лем посліднєє положеня (пудпункт «е»). У даяких случаях Стороны годні узяти на себе повиность вуділення потребных частот станціям, котрі голосять на регіональних языках вадь языках меншин.

111. Яков мінімалнов не была бы роль державы по отношению гу СМІ, держава, як правило, сохраниять полномочія по гарантованю свободы у інформаційнуй сфері и принятю мір по заохороні свободы комунікації. Позад сего у пункт 2. не войшло фунгуючое у пункті 1. положеня за сферу полномочій державных органув. Повиности по гаранції свободы приёма передач поширює ся не лем на сознательное затруднення приёма програм из сосідных стран, а и на пасивное затруднення приёма, што ся проявляє завто, же полномочні органы не роблять нич про то, обы приём таких програм бив возможный.

112. Рахувучи тот факт, же програмы, што ся голосять з теріторій сосідной державы не отвѣчавуть законным нормам, котрі ся хоснують на теріторії дануй державы, про котрое пише ся у третёму положені даного пункта, зафіксірована гаранція, котра сформулёвана точно также, ги пункт 2. статі 10 Европської Конвенції про права людий, што ся тиче свободы слова. Не позеравучи на се, што ся тиче телевізійного голошеня, яло узяти на позур, же про державы, котрі суть Сторонами Европської Конвенції про трансатарну телевізію, обстоятелства и условия, котрі годні ограничовати свободу слова, и гарантувуть ся у пункті 2. статі 11., опредѣлявуть ся сев конвенціев, точніше прінціпом одказа од ограничєня ретрансляції на і теріторію програм, котрі соотвѣтствуют вымогам конвенції про трансатарну телевізію. Окрем сего, положеня даного пункта не вліявуть на потребу захраны авторських прав.

113. У пункті 3. статі 11. пише ся за интерес хоснователёв регіональных языкув вадь языкув меншин у органах, уполномочєных засобовати многообразность средств масовуй інформації. У многих европських державах такі організації уже суть. Слова «вадь принимали ся на позур» внесєні про то, обы рішити даякі потенціалні трудности, котрі язані з називаням тих, ко представляє интересы хоснователёв сьих языкув. При сему, САНРЛ дораховав, же языкові группы были представлені на тих же основаниях, што и другі категорії обывательства. Сесе може быти засобовано, напримір, з помочов органув, котрі представлявуть регіональні языки вадь языки меншин, як сесе ся предпозірує у пункті 7. статі 7 Харты.

Статя 12 – Культурні програмы и способы їх засобованя

114. Як того уже писалося у статі 11., у суй области державам предлагає ся принимати на ся повиности лем у туй мірі, у котруй державні органы мавуть на се права, полномочія вадь компетентность, што позволяє їм реально вліяти на положеня дїл. Не позеравучи на се, так ги державні органы мавуть даякое вліяня у вопросах хоснованя объектув культуры, в Харті пише ся требованя до них слїдити за тим, обы регіональні языки авадь языки меншин занимали соотвѣтствующє місто у роботі сьих объектув.

115. У пудпункті 1. а содержить ся обща потреба до ушитких держав пудтримовати програми, што отражавуть способы высловленя, котрі є характерними про регіональні языки вадь языки меншин. При сему хоснують ся тоті же средства, што и про розвой культуры вообщє. Фраза «вшєлиякі средства доступу до робут...» пудрозумівать – в зависимости од тіпа конкретнуй культурнуй програмы – публікацію, продукції, вшєлиякі кіпи поширеня їх, передач в ефір и т.п.

116. Позад своєю, як правило, ограничєнуй демографічєськуй базы регіональні языки авадь языки меншин не обладавуть таким культурообразующим потенціалом, ги булш поширені языки. Обы поощряти сєсі языки и про то, обы при сему їх хоснователі могли знакомити ся з обширным культурным достоянєм, треба хосновати практику писемного товмачєня, дублєваня, сінхронного товмачєня и субгітрук (пудпункт 1. с). Айбо, не позеравучи на се, процес пересилєня культурных барьєрув має быти двобочным. Завто з точки позура пудпорованя статуса и сохрєненя регіональных языкув авадь языкув меншин прінціпіално важно, обы значущі роботы на сьих языках ставали цїностєв про широку публику. Сеся ціль пише ся у положені пункта 1.b.

117. Што ся тичє культурных організації, котрі проводять и пудпоровувуть всевозможні культурні програмы, то ту од держав потребує ся засобити, обы на сьих програмах уділяв ся достаточный

позур знанню и хоснованню регіональных языкув вадь языкув меншин и їх култур (пудпункты 1. d – 1. f статі 12). У Харті, шкода, же не є можности подробно описати механізм сїї інтеграції регіональных языкув вадь языкув меншин у діятелность сьых організацій. Там просто державу ся, же она має осуществляти ся «в соотвѣтствующей мірі». Так, як у сьой области державы выполняють головным кіпом направляючу и надпозурну функцію, од них не потребує ся то, обы они самі засобляли сю ціль, а лем «слїдили» за тим, обы вна принимала ся на позур.

118. Харта также предпозірує составленя по каждому регіональному языкови вадь языкови меншин органа, котрый одвічає за збераня, храненя и поширеня копій и робут на сьых языках (пудпункт 1. g статі 12.). Позеравучи на важное положеня многих регіональных языкув вадь языкув меншин, таку роботу треба проводити регуларно, айбо при сѣму, конкретні способы фунгованя таких організацій лишати на розсуд держав. Про реалізацію даного пудпункта даякым державам, так упозірує, же потребує ся внести соотвѣтствующі коректївы у свое законодателство, што ся тиче регістрації робут и архівного діла про то, обы новий орган муг участвовати у роботі по сохраненню робут (творув) на регіональных языках вадь языках меншин.

119. Пункт 1. статі 12. приміняє ся на теріторіях, де хоснують ся регіональні языки вадь языки меншин, айбо признає ся, же фунгованя даякых го положень поширює ся за його гатары. Не позеравучи на се, зараховувучи характер работы по пудпорованню култури и потребности, што суть поза теріторіев традиційного хоснованя сьых языкув (а точнїше, позад міграції внутрі державы), в пунктї 2. статі 12. предпозірують ся міры, аналогічні мірам у пунктї 2. статі 8.

120. Вшиткі державы пудпоровувуть свої національні културы за гатарами. Про то, обы скласти правильное и повное представленя про таку културу, работа по ї пудпорованню має ся вести на регіональных языках вадь языках меншин. Така повиность предпозірує ся у пунктї 3. статі 12., вня є єднов из форм реалізації прінціпа признаня регіональных языкув вадь языкув меншин, котра фігурирує в пудпунктї 1. а статі 7. части II. Харты.

Статя 13. Економічний и сосполный живот

121. У економічных и сосполных сістемох, котрі суть у державох – участничках Рады Европы, впливаня державных органув на економічний и сосполный живот май часто ограничує ся законодателнов и регулюючов функціев. У сьых условіях державні органы ограничені у своїх можностях засобляти розпозірованя вшиткых вопросув, што ся тичуть регіональных языкув вадь языкув меншин у даных сферах. Айбо, не позеравучи на се, у Харті суть предпозіровані міры, што ся тичуть сьых сфер. З єдного бока, она предпозірує заказованя на вувергженя зо своїх законув усякых таких розказув, котрі неоправдано перечать хоснованню регіональных языкув вадь языкув меншин у документах, котрі односять ся гу економічному вадь сосполному животу, а з другого бока, она силує вузначені и активні міры.

122. У положені пункта 1. статі 13. реалізований прінціп недіскримінації. Завто дані положеня годні приміняти ся на вшиткуй теріторії договоряючих ся держав, а не лем на туй части їх теріторії, де хоснують ся регіональні языки вадь языки меншин.

123. У пунктї 2. статі 13. Харты перераховувуть ся вшелякі конкретні міры по пудтримці регіональных языкув вадь языкув меншин у сьой области. Из практичных доводув сесі міры прикапчувуть ся гу географічным містам, де хоснують ся регіональні языки вадь языки меншин. Што ся тиче фразы «накулько то оправдано», то туй мусай перепозерати розьяснєваня, котрі ся давуть у статі 10 (позерай пункт 104). И пуд конець, треба одмітити же, повиности Сторон не выходять за кереты полномочій державных органув, айбо сесе положеня односять лем гу пудпункту «с».

Статя 14. Междержавні обміны

124. Сесея статя доповнює и розвивать ідею, што ся подає у пудпунктї 1. і. статі 7, завто мож послатися на розьясненя, што ся давуть у висше указаных пунктах. (позерай пункты 69-70).

125. Межи сосідніма регіонами вшеляких європейских держав розвивать ся сотрудництво во многих областях. Уже ся отмічало, же у даяких случаях така сітуація ищи ся може воспринимати ги проблема з точки позору теріторіальной цілостности. Айбо, не позераючи на сесе, на нинїшнєму етапі зближеня межи європейскыма державами вна, наопак, хоснуючи «културный фактор» складать про такі державы возмогу укріпленя взаиморозуміня. Рада Европы посятила трансатарному сотрудництву на містному и регіональному уровні спеціалну

керетну конвенцію. Кедь активізація такого сотрудництва желана, то у пудпункті «b» пудчеркуе ся, што се тиче ся тих случаюв, коли по обадва боки гатарув хоснуе ся еден и тот же регіональний язык.

126. Сотрудництво, котрое предпозіруе ся по даному положеню, годно поширѣвати ся на такі области, ги межешколні капчі, обмін професорами, взаимное признаня діпломув и кваліфікацій, совмістное проведеня програм, поширеня обміна культурными ціностями (книг, філмув, выставок и т. п.) и трансгатарну діятелность культурных організації (театральных колективув, читаня лекцій и т. п.). У даяких случаях оно также годно стати хосенным (и тунім) средством исполненя иншакых повиностей подля Харты: наприклад, при організації вшелияких форм обученя у висшых школах (універзітетох и академіях) в соответствии з пудпунктом 1. е. статі 8. годен быти заключеный двастороній договор, за котрым заінтересовані студенты годні ходити на занятя в соответствииующых школах у сусідній державі.

ЧАСТЬ IV. ХОСНОВАНЯ ХАРТЫ

(Статі 15 – 17)

127. В интересох контроля хоснованя Харты, котрый ся проводить Радов Европы, державами-членами и широково сосполностѣв, в Харті предпозірована система з періодичными рапортами про міры хоснованя Харты. В Харті предпозіруе ся, же такі рапорты указувуть ся раз у три роки; при сѣму первый рапорт, де дае ся характеристика положеня регіональных языкув вады языкув меншин на момент вступленя Харты у силу про дану державу, мае ся указати по році сѣго датума.

128. З тим, обы засобити ефективность контроля хоснованя Харты, у ній предпозіруе ся созданя Комітета експертув, котрый ся мае занимати розпозірованѣм рапортув, котрі мають представити вшелиякі Стороны. У сесь Комітет годні ся обрацати вшелиякі органы и сосполні організації з доповнителнов інформаціев авады по поводу конкретных сітуацій, што ся капчавуть гу хоснованю Харты а особено і III. части (пункта 2. статі 16.). Лем такі органы, котрі юридично односять ся гу єдну авады другуй стороні-участничці, мають доступ до Комітета експертув, што ся тиче сѣй Стороны. Сесе направлено на то, обы заваджати таким організації, рапорт котрых ипен розпозіруе ся и центр котрых находить ся не на теріторії сторон-участничок, обы они могли хосновати ся предпозірованов у ній системов контроля про спору.

129. Треба одмітити, же система контроля не предпозіруе можности апеляції, так ги тото ся робить у судови. Комітет експертув уповномоченый позерати лем за хоснованѣм Харты и зберати інформацію про сесе. Органы, про котрых ся говорить у статі 16, не годні жадати того, обы вун грав ролю апеляційнуу інстанції, так вады иншак напонавичуй суд.

130. Комітет експертув буде мати возмогу провіряти вшитку інформацію, што достае от держав, обрацати ся гу ним за розьясненями, што потребні їм про розслідваня, што ся проводить. Результаты перевірянь треба сообщити Комітетови Мініструв уєдно из замічаннями держав, рапорт котрых є на розпозірованю в Комітеті експертув. Хотя годно ся указати, же в интересох гласності сесі рапорты треба автоматично опубліковати, дораховали, же, так як у них годні содержати ся рекомендації Комітета Мініструв у адрес єднуу вады дакулькох держав, вопрос про їх опублікованя мае рішати Комітет Мініструв.

131. Число членув Комітета експертув соответствииує числови держав, што пудписали Харту. Такыма членами годні быти особы, знамі своєв компетентностѣв в области регіональных языкув вады языкув меншин. Уєдно из сьым у Харті ся робить наголос на чисто личный характер «участники мають мати високі моралні кваліты» и указуе ся на то, што експерты, котрі ся выдвигавуть у члены комітета, мають при исполнені своїх функцій фунговати независимо и не слідовати інструкцієм соответствииующых правителств.

132. Такой механизм контроля хоснованя Харты силами Комітету експертув, дае возмогу зобрати правдиву інформацію за положеня регіональных языкув вады языкув меншин, и уєдно из сьым повностю откочити конкретні повинисті, што узали на ся державы.

ЧАСТЬ V. ЗАКЛЮЧИТЕЛНІ РОЗКАЗЫ

133. Заключителні розказы, што суть у 18-23 статях, составлені на мінту заклучителных положень, што ся прийняли у конвенціях и соглашенях, котрі ся заклучили Радов Европы.

134. В число заклучителных положень дораховали не включати територіалное положеня, котрое позволяло бы державом выключати часть своєю територіі из хоснованя Харты. Сеся Харта по своєю суті отлічать ся тим, же на самый перед она ся тиче конкретных територій, точніше тих, на котрых хоснують ся регіональні языки вадь языки меншин; мало того, в соотвітствіі з пунктом 1. статі 2. державы мавуть право указати на котрі регіональні языки вадь языки меншин будуть поширивати ся їх повиности.

135. Подля статі 21. Стороны мавуть право робити оговорки лем по пунктам 2-5. статі 7. Харты. САНРЛ дораховав, же державам на треба давати можность робити оговорки по пунктови 1. статі 7. Харты, бо у сему пункті сформуловані цілі и прінціпы. Што ся тиче части III., то туй дораховали, же у тому документі, у котрому державам дае ся булша ступінь свободы у выборі повиностей, што мавуть на ся прийняти, вшиткі оговорки были бы не по ділу.

136. Признавучи важность вопросув, про котрі ся говорить у Харті про многі державы, што не суть вадь лем ици не суть членами Рады Европы, дораховали дати Харті статус открытуй конвенції, до котруй державы, што ици не суть членами Рады Европы, годні прикапчати ся (статя 20.).